

Tuulia Hongisto

KULTTUURIN HYVINVOINTIVAIKUTUKSET JA KULTTUURINEN PÄÄOMA OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN KULTTUURIPOLITIIKAN STRATEGIASSA 2025

Tiivistelmä

Kulttuuripolitiikka on osa yhteiskuntapolitiikkaa, jolla vaikutetaan yksilöiden ja ryhmien elämään. Kulttuurin monimuotoisuus rikastuttaa jokapäiväistä elämäämme monin tavoin ja luovuus tukee avoimien, monimuotoisten ja inklusivisten yhteiskuntien rakentumista.

Tässä katsauksessa käsittelen Opetus- ja kulttuuriministeriön Kulttuuripolitiikan strategian 2025 tuottamaa kuvaa kulttuurista siitä näkökulmasta, miten kulttuurin ja kulttuuripolitiikan olemassaoloa perustellaan ja kenestä puhutaan kulttuurin ja kulttuuripolitiikan käyttäjinä ja kohteina.

Katsauksen päätulokset kiteytyvät kahden teeman ympärille. Kulttuuripolitiikan strategiassa hegemonisen puhetavan kulttuurin merkityksestä saavuttavat rikkauden ja menestyksen puhetavat. Kulttuuri näyttäytyy välineenä taloudelliselle vaurastumiselle ja yksilön ja yhteiskunnan menestymiselle. Toisena merkittävänä teemana ilmenee, että vaikka kulttuuripolitiikan strategiassa puhutaan paljon osallisuudesta, saatavuudesta, saavutettavuudesta ja tasa-arvosta, nämä teemat kohtaavat strategiassa ristiriitaisia näkökulmia.

Katsauksen tavoitteena on nostaa kulttuuripoliittiseen keskusteluun kulttuurin yhdenvertainen saatavuus ja saavutettavuus, tiedostaen kulttuurin hyvinvointivaikutukset sekä kulttuurin vaikutus yksilön ja ryhmien pääomaan ja yhteiskunnalliseen asemaan.

Avainsanat: kulttuuri, hyvinvointi, kulttuuripolitiikka, tasa-arvo, kulttuurinen pääoma

Kulttuuri, hyvinvointi ja kulttuuripolitiikka

Pohjoismainen universalistinen hyvinvointivaltiomalli pitää sisällään ajatuksen, jossa jokaisella yksilöllä tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet hyvään elämään (Halmetoja, 2016, s. 120–121). Kulttuuripolitiikka on osa yhteiskuntapolitiikkaa, joka pyrkii vastaamaan yhteiskunnallisiin ongelmiin (Häyrynen, 2006, s. 11). Kulttuuripolitiikka ei näin ollen voi olla irrallinen yleisistä poliittisista tavoitteista. Myös kulttuuripolitiikassa tulee huomioida pohjois-

mainen arvonäkökulma hyvinvoinnin yhdenvertaisesta tavoitteesta. Taiteen ja kulttuurin tasa-arvoista saavutettavuutta pidetäänkin pohjoismaissa sosiaalisena oikeutena (Sokka & Johannisson, 2022).

Hyvinvointi ja mahdollisuus hyvään elämään eivät kuitenkaan ole yhtäläisesti mahdollisia kaikille kansalaisille. Terveiden ja hyvinvoinnin osalta eriarvoisuus on maassamme huomattavaa. Sosioekonomisten hyvinvoinnin ja terveyden erojen lisäksi on kasvamassa muun muassa asuinalueen, etnisen taustan, asumismuodon ja sukukupuolen mukaisia hyvinvoin-

tieroja. (Kestilä & Karvonen, 2019, s. 13–14.) Kulttuurilla on moninaisia vaikutuksia yksilön elämään hyvinvointia tuottavana elementtinä. Yhteiskunnassa vallitseva eriarvoisuus heijastuu suoraan kulttuurisiin käytäntöihin, ja kulttuuriset käytännöt puolestaan tuottavat ja uusintavat eriarvoisuutta. (Purhonen ym., 2014, s. 11–12.)

Tämä katsaus perustuu 2023 valmistuneeseen pro graduun¹, jossa käsittelen Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategian 2025 tuottamaa kuvaa kulttuurista. Opetus- ja kulttuuriministeriö toimeenpanee ja valmistelelee suomalaista kulttuuripolitiikkaa osana valtioneuvoston kokonaisuutta, ja strategia on virkamiesnäkemys kulttuuripolitiikan suunnasta.

Tutkimuskysymykseni pro graduussa ovat: 1. Millaista kuvaa opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategiassa 2025 tuotetaan kulttuurin roolista ja tärkeydestä yhteiskunnassa? ja 2. Miten samaisessa strategiassa määritellään kulttuuripolitiikan toimenpiteiden kohteet eli ne, joille kulttuuria suunnataan? Tulokulma kulttuurin monimuotoiseen olemukseen muotoutuu kulttuurin hyvinvointivaikutusten ja kulttuurisen pääoman teorian kautta.

Kulttuuri on käsitteenä moniulotteinen. Kulttuurin voidaan esimerkiksi ajatella olevan jotain, johon kansalaiset on sivistettävä. Toisaalta kulttuuri voi merkityksellistyä tarpeen mukaan esimerkiksi talouden edistäjänä tai hyvinvoinnin tuottajana. (Häyrynen, 2006, s. 105–106.) Taiteen ja kulttuurin vaikutuksista yksilön hyvinvointiin on tehty useita tutkimuksia ympäri maailmaa. Taiteen avulla voidaan ennaltaehkäistä ja hoitaa sairauksia sekä edistää terveyttä. Eri tavoin eri puolilla maailmaa toteutetuista tutkimuksista voidaan nähdä, että taide vaikuttaa sekä fyysiseen että psyykkiseen terveyteen. (WHO, 2019, s. 2, 7.)

Viimeisen vuosikymmenen aikana taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksista on alettu puhumaan ”kulttuurihyvinvointina”. Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan yksilöiden ja yhteisöjen jaettua kokemusta siitä, kuinka taide ja kulttuuri lisäävät hyvinvointia tai ovat osa sitä. Myös kulttuurihyvinvointiala on kehittynyt vauhdilla ja kulttuurihyvinvoinnista on tullut

oma osa-alue kulttuuripolitiikassa. (Laitinen, Jakonen, Lahtinen & Lilja-Viherlampi, 2020.)

Kulttuuripalveluiden ja -tuotteiden saavutettavuus ja saatavuus ovat merkittäviä näkökulmia pohdittaessa, kuinka tasa-arvoiset mahdollisuudet kulttuurin kuluttamiseen on ja ketkä hyötyvät kulttuurin hyvinvointivaikutuksista. Kunnat ovat merkittävä toimija suomalaisessa kulttuuripolitiikassa ihmisiä lähellä olevan, omaehtoisen ja saavutettavan kulttuurin mahdollistamisessa. Kuntien kulttuuritoimintaa on arvioitu vuodesta 2015 lähtien osana Aluehallintovirastojen peruspalveluiden arviointia. Vuosien 2017, 2019 ja 2021 kulttuuritoiminnan arvioinneissa toistuu kuva kuntien kulttuuripalveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden vaihtelusta alueittain. Kaupunkimaisissa kunnissa resurssit ovat maaseutua paremmat ja kuntien päätöksenteossa saavutettavuutta huomioidaan vaihtelevasti. Osallistumismahdollisuudet kulttuuritoimintoihin eri väestöryhmissä ovat vaihtelevia. (AVI/Peruspalveluiden arviointi, 2017, 2019, 2021.) Kuntien kulttuuritoiminnan nykytila ja kehittämistarpeet 2020 -tutkimuksen mukaan kulttuuripalveluissa on suuria paikallisia ja alueellisia eroja. Tarjonta on painottunut kaupunkimaisiin kuntiin ja niiden keskustoihin. (Ruusuvirta, Renko & Luonila, 2020, s. 2.)

Kulttuurinen pääoma ja kulttuuripolitiikka

Kulttuurisen pääoman teorian kehittäjänä pidetään ranskalaista Pierre Bourdieuta, jonka mukaan kulttuurinen maku ja kulutus määrittävät, ilmentävät ja uusintavat yksilön ja ryhmien yhteiskunnallista luokka-asemaa. Kulttuurinen pääoma on yksilön ei-materiaalisia tietoja ja taitoja sekä kulttuurista osaamista, joka on tarvittaessa vaihdettavissa toisiin pääoman lajeihin. Bourdieun tieteellinen tutkimus osoittaa, että kulttuuriset käytännöt ovat koulutuksen ja kasvatuksen tuotteita. Kulttuurinen maku ja kulttuurin kulutus ovat läheisesti yhteydessä sosiaaliseen taustaan ja koulutustasoon. Sosiaalisesti tunnistettu taiteen hierarkia vastaa sosiaalista hierarkiaa kuluttamisessa ja yhteiskunnallinen luokka-asema vastaa makua kuluttamisessa.

(Bourdieu, 1984.)

Bourdieu'n teoria on kiinnostanut useita tutkijoita ja erottautumisen teoria on muotoutunut ja laajentunut vähitellen käsittämään koko yhteiskuntaa, jossa ilmenevät erilaiset ryhmät asenteineen, elämäntyylineen, makuineen ja kulttuureineen. Ylemmät yhteiskuntaluokat pyrkivät sulkemaan alemmat luokat ulkopuolelle erottautuakseen näin muista luokista. (Prieur & Savage, 2013, s. 247–248.)

Aiempi teoreettinen katsaus kulttuuriseen pääomaan on jossain määrin myös ristiriitaista. Osa tutkijoista näkee kulttuurisen pääoman teorian toimivan selkeästi edelleen 2000-luvulla (esim. Purhonen ym., 2014), mutta osa taas kyseenalaistaa koko kulttuurisen pääoman käsitteen hieman vanhentuneena (esim. Lahire 2003, Upright 2004, Prieur 2013, Savage 2013). Upright (2004, s. 129) perustaa kritiikkinsä sille ajatukselle, ettei Bourdieu ole huomionnut tarpeeksi sosiaalisten suhteiden vaikutusta kulttuuriin tapoihin. Lahire (2003, s. 329) taas näkee maun muuttuvana yksilöllisenä ominaisuutena. Yhteistä näille tutkimuksille on kuitenkin se, että ihmiset pyrkivät tavalla tai toisella erottautumaan kulttuurisen maun kautta. Ilmentymismuodot ovat länsimaisissa yhteiskunnissa muuttuneet, mutta perusajatus kulttuurisen maun merkityksestä ilmenee vahvasti.

Semi Purhosen ja kumppaneiden (2014) tutkimus ”Suomalainen maku: Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen” valottaa 2000-luvun suomalaisia elämäntyyliä ja kulttuurista makua. Tämä tutkimus on ensimmäinen Bourdieu'n teoriaan pohjaava systemaattinen tutkimus suomalaisesta yhteiskunnasta kulttuurisen pääoman ja erottautumisen näkökulmasta. Bourdieu'n yli 40 vuotta vanhat havainnot hyvin hierarkkisesta luokkayhteiskunnasta näyttävät pitävän pitkälti pintansa myös Suomen kaltaisessa koulutuksen tasa-arvon mallimaassa.

Purhosen ym. (2014) empirinen tutkimus tarkastelee monia eri kulttuurin alueita, kuten musiikkia, elokuvia, kirjallisuutta, kuvataidetta, urheilua, syömistä, televisiota, pukeutumista ja kodin sisustusta. Tutkimuksen päätuloksista nähdään, että kulttuurinen maku ja kulttuurin

kuluttaminen ovat selkeästi sosiaalisesti eriytyneitä ja jakoerot ovat pääosin samanlaisia eri kulttuurialueilla. Yksilön sosiaalinen asema, ikä, sukupuoli, pääoma ja erityisesti koulutustaso vaikuttavat kulttuuriseen osallistumiseen, tietämykseen ja makuun. (emt., s. 207.)

Kulttuuripolitiikan tarkastelu kulttuurisen pääoman viitekehyksessä mahdollistaa kulttuurisen sääntelyn merkityksen tarkastelun luokkaerojen näkökulmasta. Kulttuuripolitiikka vaikuttaa siihen, millaiseksi määrittyvät ”hyvän kulttuurin” ja ”huonon kulttuurin” normit ja millaiseksi muodostuu kulttuurinen tarvehierarkia. (Häyrynen, 2006, s. 66.) Poliittisilla päätöksillä ja linjauksilla voidaan joko vahvistaa sosiaaliluokkien eriytymistä, tai vaihtoehtoisesti jopa lieventää yhteiskunnallista luokkaerottelua. Luomalla monipuolisia mahdollisuuksia kulttuurin kokemiseen ja kuluttamiseen vahvistamme yksilön ja ryhmien hyvinvointia ja osallisuutta yhteiskunnassa. On myös todettu, että inklusiiviselle ja alhaalta-ylös suuntautuvalla kulttuuripolitiikalla on nykypäivänä suuri tarve (Petrić ym., 2023).

Kulttuuripolitiikan strategia tutkimuskohteena

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025² on opetus- ja kulttuuriministeriön virkamiestyönä vuonna 2017 valmisteltu näkemys kulttuuripolitiikan pitkän aikavälin suunnasta ja tavoitteista. Kulttuurikentän toimijoille järjestettiin strategiasta lausuntokierros. Kulttuuripolitiikan strategia on päivitys vuonna 2009 luotuun vastaavaan strategiaan ja se kuvaa valtion tehtäviä kulttuuripolitiikassa. Siinä arvioidaan kulttuurialan nykytilaa, toimintaympäristön muutoksia, sekä linjataan kulttuuripolitiikan suuntaa tulevalle.

Kulttuuripolitiikan strategia luo suuntaviivat poliittiseen päätöksentekoon, jota kulloinenkin hallitus toteuttaa omalla tavallaan. Strategian sanotaan olevan avara ja ylittävän yhden hallituksen ohjelman. Strategia on myös merkittävä asiakirja kulttuurialan toimijoille. Strategiasta saadaan tietoa ministeriön pidemmän aikavälin

ajattelusta ja näin ollen se antaa kulttuurikentän toimijoille suuntaviivat. (OKM strategia, 2017, s. 5.)

Strategia ohjaa toiminnan tapoja esimerkiksi velvoittamalla, oikeuttamalla tai mahdollistamalla. Strategia sisältää myös poliittista kamppailua siitä, minkälaisia painotuksia se sisältää ja missä järjestyksessä asiat tuodaan ilmi. (Sorsa, Pälli, Vaara & Peltola, 2010, s. 5–6.) Metodinen tulokulma aineistoon on sosiaalinen konstruktionismi, jossa kieli rakentaa todellisuutta ja tutkittava todellisuus rakentuu sosiaalisessa toiminnassa (Berger & Luckmann, 1994, s. 30–32). Aineistoa käsitellen diskurssianalyttisellä otteella, jossa diskurssit ovat rinnakkaisia sekä keskenään kilpailevia merkityssystemejä (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2016, s. 36). Sosiaalisen konstruktionismin ja diskurssianalyysin ytimessä on ajatus siitä, että todellisuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa kieli on osa vuorovaikutusta. (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 22.)

Millaista kuvaa opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategiassa 2025 tuotetaan kulttuurin roolista ja tärkeydestä yhteiskunnassa?

Ensimmäisen tutkimusongelman analyysi muotoutui neljän eri puhettavan ympärille. Näitä olivat 1. rikkauden ja talouden puhetapa, 2. sivistyksen, kehityksen ja menestyksen puhetapa, 3. sosiaalisten vaikutusten puhetapa sekä 4. osallisuuden, oikeuksien ja demokratian puhetapa. Näistä neljästä puhettavasta hegemonisen aseman saavuttivat rikkauden ja talouden puhetapa sekä sivistyksen, kehityksen ja menestyksen puhetapa.

Ensimmäisen tutkimusongelman osalta päätulokseksi nousi kulttuurin ja kulttuuripolitiikan näkyminen strategiassa vahvasti rikkauspuheen ja menestyspuheen kautta. Kulttuurin suurin merkitys paikantuu rikkauteen, talouteen, kehitykseen ja sivistykseen saavuttaen näin hegemonisen aseman suhteessa muihin diskursseihin. Hegemonisen diskurssin osalta kiinnitetään huomio siihen, kuinka laajalti

tämä tietty diskurssi toistuu. Toinen näkökulma hegemonisen diskurssin tunnistamiseen on se, kuinka vaihtoehdottomana ja itsestään selvänä jokin diskurssi ilmenee, vaikka se ei toistuisikaan niin usein. (Jokinen & Juhila, 2016, s. 80.) Nämä hegemoniset teemat toistuvat strategia-puheessa usein ja niiden painoarvo on tekstissä huomattava.

Talouden osalta luova työ ja tuotanto on strategian kolmesta päätavoitteesta ensimmäinen ja koko strategia aloitetaan sanoilla ”kulttuuri on ihmiskunnan rikkautta” (OKM strategia, 2017, s. 3). Kulttuurin merkitys voitaisiin paikantaa muun muassa taiteen itseisarvoon, alueellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden ehkäisyyn ja muun yhteiskunnan tarpeisiin. Onkin merkityksellistä miettiä, kenen näkökulmasta tai mistä näkökulmasta tämä kulttuurinen tarve tuodaan esiin. (Häyrynen, 2006, s. 16.) Kulttuurin merkitys paikantuu tässä strategiassa ehkä vahvimmin juuri muun yhteiskunnan tarpeisiin, kuten taloudelliseen vaurastumiseen ja menestymiseen. Kulttuuri voikin merkityksellistyä juuri talouden edistäjänä ja kansalaisten sivistäjänä sen sijaan, että se paikantuisi hyvinvoinnin tuottamiseen (emt., s. 105–106.).

Viime vuosikymmeninä pohjoismainen kulttuuripolitiikka on siirtänyt painopistettään koulutuksesta ja sosiaalisesta hyvinvoinnista taloudellisen kasvun suuntaan (Sokka & Johannisson, 2022). Kulttuuri paikantuu strategiasa rikkauspuheeseen ja menestyspuheeseen ja näin ollen muun yhteiskunnan tarpeisiin. Vaikka rikkauspuheen ja menestyspuheen lisäksi aineistosta nousivat sosiaalisten vaikutusten ja osallisuuden puhettavat, ne jäivät alisteiseksi hegemonisille puhettavoille. Ja vaikka kulttuurin hyvinvointivaikutukset tunnistetaan strategiasa, eivät ne ulotu strategian tavoitteiksi ja jäävät lähes huomiotta myös lähivuosien kehittämistoimenpiteissä.

Miten kulttuuripolitiikan strategiassa määritellään kulttuuripolitiikan toimenpiteiden kohteet eli ne, joille kulttuuria suunnataan?

Toisen tutkimusongelman osalta teemat muotoutuivat kuuden diskurssin ympärille. Kolme ensimmäistä diskurssia käsittelevät tekstissä tuotettua kuvaa siitä, kuinka kulttuuri kuuluu kaikille ja kolme jälkimmäistä taas kuvaavat tekstin sisäistä ristiriitaa. Ristiriitaisuuksien puhettavat ikään kuin rajaavat kulttuurin, eikä se enää olekaan kaikille yhtäläisesti suunnattu. Ensimmäiset kolme puhettavaa olivat kulttuuria kaikille -puhettavat: 1. saatavuus, saavutettavuus ja osallisuus -puhettava, 2. tasa-arvon ja eriarvoistumisen puhettava sekä 3. yksilöllistymisen ja moninaistumisen puhettava. Ristiriitaisuuksien puhettavia taas olivat 4. kustannukset kuriin -puhettava, 5. kulttuurin harrastaminen ja toimijuus -puhettava sekä 6. valistunut yleisö -puhettava.

Toinen päätulos voidaan kiteyttää ajatuksen siitä, että vaikka kulttuuripolitiikan strategiassa puhutaan paljon osallisuudesta, saavutavuudesta, saavutettavuudesta, tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta, nämä teemat kohtaavat varsin ristiriitaisia näkökulmia tekstin sisällä. Kulttuurin halutaan olevan kaikille mahdollista saavuttaa ja kokea. Kuitenkin analyysistä ilmenee kolme mielenkiintoista seikkaa, jotka ovat ristiriidassa yhdenvertaisen kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden kanssa.

Ensinnäkin kustannukset kuriin -puhettavasta käy ilmi, että vaikka kulttuurin halutaan olevan saatavissa ja saavutettavaa, ei sen kustannuksista kuluttajille juurikaan puhuta. Saatavuuden ja saavutettavuuden haasteet paikantuvat lähinnä alueelliseen eriarvoistumiseen kaupunkien ja maaseudun välillä. Strategiasa mainitaan muutama kertaan kirjastojen maksuttomuudesta ja siitä, että kustannusten on hyvä pysyä kurissa kuluttajalle. Muutoin taloudellinen saavutettavuus jää strategiassa paitsoon.

Valtion rahoitus kulttuurille on pysynyt suhteellisen muuttumattomana viimeiset vuosikymmenet (Jakonen, Kurlin Niinaho, Oksanen-Särelä & Sokka, 2021, s. 87). Mikäli valtion rahoituksen painotuksia ei tarkastella saatavuuden, saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta, ei taloudellinen eriarvoisuus tule huomioon otetuksi kulttuuripalveluissa. Talou-

delliseen eriarvoisuuteen kulttuurin kuluttamisessa on kuitenkin kehitetty erilaisia tukimuotoja. Esimerkiksi Kaikukortti pyrkii edistämään kulttuuripalveluiden taloudellista ja sosiaalista saavutettavuutta. Kaikukortin tavoitteena on myös edistää sosiaali-, terveys- ja kulttuurialan sekä kuntien ja kuntayhtymien hyvinvointialan välistä yhteistyötä. (Kaikukortti, 2022.)

Kaikilla ihmisillä tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet kulttuuriin, eli jokaisella tulisi olla mahdollisuus käyttää kulttuuripalveluja, osallistua kulttuurin kokemiseen ja tekemiseen sekä kehittää itseään (Lahtinen, Jakonen & Sokka, 2017.) Saatavuus ja yhdenvertaisuus eivät voi toteutua, mikäli kulttuuripolitiikassa ei nosteta esiin epätasa-arvoa taloudellisten mahdollisuuksien osalta sekä yksilötasolla, että kuntien rahoituksessa.

Toisena huomiona ristiriitaisuuksien puhettavoissa on kulttuurin tekemisen jääminen strategiassa pääosin ammattilaisten tehtäväksi. Kulttuurinen toimijuus paikantuu strategiassa ammattilaisten lisäksi lapsille ja nuorille, joiden osalta strategiassa nostetaan useassa kohtaa esiin kulttuuriharrastusten ja taiteen perusopetuksen merkitystä. Taidetta harrastavien aikuisten toimijuus taas lähes puuttuu strategiasta aiheena, joten osallisuuden tavoite vaikuttaa lähinnä näennäiseltä.

Kulttuurin harrastamisen arvoa ja merkitystä ei aina ole kovin hyvin tunnistettu. Esimerkiksi Lampelan (2023) tutkimuksen mukaan kuvataiteen ammattilaisten ja harrastajien välillä on tunnistettu tiettyä jännitettä ja ammattimaisen taiteen arvoa on haluttu nostaa yhteiskunnassa. Ammattimainen taide on pyritty legitimoimaan oikeaksi taiteeksi ja harrastaminen on haluttu erottaa ammatillisuudesta. (Lampela, 2023.)

Koska kulttuurin kokeminen ja tekeminen vaikuttavat myönteisesti yksilön ja ryhmien hyvinvointiin, tulisi kulttuurin tekijyyttä tarkastella myös tästä näkökulmasta. Jos strategian mukaan kulttuurinen toimijuus ei näyttäydy kaikille mahdollisena, eivät myöskään kulttuurin hyvinvointivaikutukset jakaudu yhdenvertaisesti.

Kolmantena ristiriitaisuuksien puhettavana ilmenee tämän katsauksen ehkä mielenkiintoi-

sin teema suhteessa teoreettiseen viitekehykseen kulttuurisesta pääomasta. Ristiriitaisuuksien diskurssi ”valistunut yleisö” pitää sisällään havainnon siitä, kuinka strategian mukaan kansalaisista halutaan valistuneita kulttuurin kuluttajia. Lapsia ja nuoria halutaan ohjata kulttuuriharrastusten piiriin, jotta he oppisivat ”ymmärtämään” kulttuuria. Taide- ja kulttuuri-alan opetus ja koulutus kasvattaa kykyä ymmärtää ja vastaanottaa kulttuuria ja taidetta (OKM strategia, 2017, s. 11). Yhdeksi kulttuurin tehtäväksi nähdään kansalaisten sivistäminen. (Häyrynen, 2006, s. 105). Tämä näkökulma tulee esiin strategian puheesta sivistää kansalaisia kuluttamaan ”sitä oikeaa” kulttuuria.

Mitä tämä valistuneisuus siis on? Strategia antaa ymmärtää, että kulttuuria pitäisi jotenkin oppia ymmärtämään ja tavoitteena olisi kulttuurin valistunut yleisö. Tässä olemme vahvasti sen kysymyksen äärellä, kenelle kulttuuri on strategian mukaan suunnattu. Onko kulttuuri suunnattu kaikille, jos se on jotain mitä pitää harjaantua ymmärtämään? Puhuuko strategia toisin sanoen siitä, että kulttuuri on heille, joilla on mahdollisuus sitä oppia ymmärtämään?

Kulttuurinen pääoma on yksilön resurssi, joka koostuu perhetaustasta ja koulutuksesta ja joka ilmenee makuina ja käytäntöinä. Yhdessä taloudellisten resurssien kanssa kulttuurinen pääoma jäsentää yksilön sosiaalista tilaa. Elämäntyyli ja maku ovat yhteydessä sosioekonomiseen asemaan ja näin uusintavat epätasa-arvoa. (Purhonen ym., 2014, s. 18.)

Ei siis ole vähäpätöistä, kenelle kulttuuri on strategiassa suunnattu ja mitä tämä kulttuuri on. Ylemmät yhteiskuntaluokat pyrkivät kulttuurisella maulla ja kulutuksella tekemään eroa alempiin yhteiskuntaluokkiin. Jotta voi ymmärtää taidetta ja kulttuuria, täytyy tietää ja ymmärtää taiteen kieltä. Tällainen ymmärrys taas syntyy kulttuurisen pääoman ja koulutuksen kautta. (Bourdieu, 1984.)

Strategia antaa puheessaan sellaisen käsityksen, että kulttuuri vaatii ymmärrystä, joka taas vaatii sosiaalista ja taloudellista pääomaa. Kulttuurisen pääoman teorian mukaan kulttuurin kuluttamisen tyyli on yhteydessä yhteiskuntaluokkaan ja kulttuurisen pääoman avulla

pyritään erottautumaan erityisesti alemmista yhteiskuntaluokista. Näin ollen kulttuurin kuluttaminen voi lisätä eriarvoisuutta yhteiskunnassa.

Useissa maissa mukaan lukien Pohjoismaat lähestyminen kulttuuripolitiikkaan on jokseenkin elitististä (Vestheim, 2012). Huomionarvoista on myös se, että strategian kirjoittanut virkakunta edustaa oletettavasti keskiluokkaisista väestönosaa ja myös he omaavat tietynlaista kulttuurista pääomaa. Virkakunnan asema heijastuu tekstiin ja strategian puhe osallisuudesta on ainakin osin tämän virkakunnan tuottamaa omaa näkemystä. Esimerkiksi skotlantilaisen David Stevensonin (2019) tutkimuksen mukaan asiantuntijat suhtautuvat ennakkoluuloisesti ihmisiin, jotka eivät heidän mukaansa kuluta kulttuuria. Nämä ihmiset kuitenkin kuluttavat kulttuuria, mutta eivät välttämättä asiantuntijoiden näkemyksen mukaista ”hyvää” kulttuuria.

Kulttuuripolitiikkaa on hyvä tarkastella myös kulttuurisen pääoman viitekehyksessä. Tämä mahdollistaa kulttuurisen sääntelyn merkityksen pohtimisen luokkaerojen näkökulmasta. Käsitys ”hyvästä” ja ”huonosta” kulttuurista muodostuukin osin kulttuuripolitiikan kautta. (Häyrynen, 2006, s. 66.) Kulttuuripolitiikalla voidaan näin ollen vaikuttaa yhteiskunnassa myös eriarvoistavasti, vaikka se tietoista olisi-kaan.

Lopuksi

Tämän katsauksen päätulokset kiteytyvät kahden teemaan. Ensinnäkin kulttuuripolitiikan strategiassa kulttuurin merkitys paikantuu muun yhteiskunnan tarpeisiin ja erityisesti taluteen ja yhteiskunnan menestymiseen. Toiseksi, kulttuuri suuntautuu strategiassa ”valistuneelle yleisölle”, joka johtaa meidät tarkastelemaan kulttuurisen pääoman teorian teemoja. Kulttuuria tulee strategian mukaan opetella ymmärtämään. Niillä, joilla on mahdollisuus kasvaa kulttuurin ja taiteen ”valistuneeksi” kuluttajiksi, on myös aivan erilainen mahdollisuus hyötyä kulttuurin vaikutuksista niin yhteiskunnallisen aseman kuin hyvinvoinnin suhteen.

Kulttuurin merkitys yksilön yhteiskunnallista asemaa määrittävänä tekijänä vaatii katsomaan kulttuuria ja kulttuuripoliittikkaa vahvemmin eriarvoisuuden ehkäisyn näkökulmasta. Suomalainen yhteiskunta on halunnut olla pohjoismainen hyvinvointivaltio, jossa jokaisella on yhtäläiset mahdollisuudet hyvään elämään (Halmetoja, 2016, s. 120–121). Tämän ajatuksen siivittämänä kulttuuripoliitikan tulee tunnistaa yhteiskunnallinen vastuu ja edistää omalta osaltaan yhtäläistä mahdollisuutta hyvään elämään.

Kulttuurin ja taiteen toimialan tietoperusta on edelleen jokseenkin vajavaista, vaikka tärkeää tutkimustyötä tehdään jatkuvasti. Tietoa on pyritty saamaan etenkin taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja toiminnan tuloksellisuudesta. (Haanpää, Manu & Siltanen, 2020, s. 9.) Myös kulttuurin osallisuuden ja osallistumiseen on kulttuuripoliitikassa kiinnitetty paljon huomiota. Kulttuurin julkisen tuen kehitys ei kuitenkaan täysin kulje tutkimuksissa ilmenneiden tarpeiden mukaisesti, ja tavoitteiden asettelu sekä ohjaus ja koordinaatio

vaativat vielä kehittämistä. (Virolainen, 2015, s. 91.)

Tällä katsauksella olen halunnut nostaa keskusteluun kulttuurin yhteiskunnalliset vaikutukset, erityisesti sen yksilön asemaa määrittävänä tekijänä. Tutkimusta kulttuuripoliittisen päätöksenteon pohjaksi tarvitaan edelleen. Päätöksenteossa ja poliittisessa ohjauksessa tutkimusta tulisi myös hyödyntää paremmin. Tämän katsauksen myötä toivon kulttuuripoliitikan tutkimuksessa otettavan käsittelyyn kulttuurisen pääoman teorian tuomia näkökulmia. Mikäli kulttuuripoliitikassa ymmärrettäisiin kulttuurin merkitys laajemmin ja perusteellisemmin, politiikan ohjaus saisi näin vahvempaa perustaa ja perusteluja päätöksentekoon. Kulttuuripoliitikan tutkimuksessa voitaisiin tarkastella vielä tarkemmin sitä, miten kulttuuri merkityksellistyy haastaen näin poliittista päätöksentekoa ottamaan kantaa siihen, millä perusteilla kulttuuria ohjataan.

Lähteet

- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Suomentanut Vesa Raiskila. Kirjapaino Like. Englanninkielinen alkuteos 1966.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. Harvard University Press
- Fancourt, D. & Finn, S. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? *A scoping review. Health evidence network synthesis report 67*. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf> (haettu 29.10.2020)
- Haanpää, S., Manu, S. & Siltanen, K. (2020). Taiteen ja kulttuurin toimialan tilasto- ja tietoperusta, Nykytila ja kehittämishodotukset. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:13*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-708-6> (haettu 27.8.2023)
- Halmetoja, A., Koistinen, P. & Ojala, S. (2016). *Universalismi sosiaalipoliitikan ideaalina*. Tampere: University Press.
- Häyrynen, S. (2006). *Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripoliittikka*. Jyväskylä: Minerva Kustannus
- Jakonen, O., Kurlin Niinaho, A., Oksanen-Säreli, K. & Sokka, S. (2021). Mahdollisesti kulttuuria? Valtion kulttuurirahoitus Suomessa vuonna 2019. *Kulttuuripoliitikan tutkimuskeskus, Cuporen työpapereita 13*. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2021/cuporen_tyopapereita_13_mahdollisesti_kulttuuria.pdf (haettu 17.4.2022)
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi: teorian, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino.
- Kaikukortti (2022) <https://kaikukortti.fi/lisatieto/kaikukortin-tuki-ja-kehittamispalvelu/> ja <https://kaikukortti.fi> (haettu 24.3.2022)
- Kestilä, L., Karvonen S. & Aalto, A-M. (2019). *Suomalaisten hyvinvointi 2018*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

- Lahire, B. (2003). From the Habitus to an Individual Heritage of Dispositions. Towards a Sociology at the Level of the Individual. *Poetics* 31, 329–355.
- Laitinen, L., Jakonen, O., Lahtinen, E. & Lilja-Viherlampi, L-M. (2020) From grass-roots activities to national policies – the state of arts and health in Finland. *Arts & Health. An International Journal for Research, Policy and Practice*. Volume 14, 2022 - Issue 1. <https://doi.org/10.1080/17533015.2020.1827275> (haettu 3.9.2023)
- Lahtinen, E., Sokka, S. & Jakonen, O. (2017) Yhdenvertainen kulttuuri! Selvitys vammaisyhteisöjen kulttuuritoimintaan ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseen myönnettävistä valtionavustuksista. *Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen verkkojulkaisu* 41. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2017/cupore_yhdenvertainen_kulttuuri.pdf (haettu 8.1.2022)
- Lampela, K. (2023). Ammattitaiteilijan ja harrastajataiteilijan välinen ero Suomen kuvataidekentällä 1960–1980-luvuilla. *Kulttuurintutkimus*, 40(1), 20–37. <https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/119509> (haettu 26.9.2023)
- Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025 (2017). *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20*. Lönnberg Print & Promo.
- Petrić, M. (toim.), Astor, A., Ben David, G., Bonnet, P., Cvetičanin, P., Fritsch, L., Hazut Yanuka, Y., Heikkilä, R., Holla, S., Janssen, S., Karels, A., Kisić, V., López-Sintas, J., Myrczik, E., Nørgaard Kristensen, N., Page Pereira, L., Peters, J., Petrović, V., Rössel, J., ... Yodovich, N. (2023). *European inventory of societal values of culture as a basis for inclusive cultural policies in the globalizing world*. <https://inventculture.eu/wp-content/uploads/2023/03/D7.1-INVENT-Report-Casestudies.pdf> (haettu 3.9.2023)
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2019). *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino.
- Prieur, A. & Savage, M. (2013). *Emerging Forms of Cultural Capital*. *European Societies*, 15:2, 246–267. Routledge Taylor & Francis Group.
- Purhonen, S., Gronow, J., Heikkilä, R., Kahma, N., Rahkonen, K. & Toikka, A. (2014). *Suomalainen maku: Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Gaudeamus.
- Ruusuvirta, M. & Renko, V. (2017). Peruspalveluiden arviointi. *Aluehallintovirasto*.
- Ruusuvirta, M. & Renko, V. (2019). Peruspalveluiden arviointi. *Aluehallintovirasto*.
- Ruusuvirta, M. & Renko, V. (2021). Peruspalveluiden arviointi. *Aluehallintovirasto*. <https://avi.fi/documents/25266232/109992716/Julkaistu-142+Kulttuuripalvelut.pdf/016cf3dd-0427-26c4-de42-2b2dageegff9/Julkaistu-142+Kulttuuripalvelut.pdf/Julkaistu-142+Kulttuuripalvelut.pdf?t=1661949570134> (haettu 17.10.2022)
- Ruusuvirta, M., Renko, V. & Luonila, M. (2020). Kuntien kulttuuritoiminnan nykytila ja kehittämistarpeet. *Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore, Cuporen työpapereita* 12. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/kuntien_kulttuuritoiminnan_nykytila_ja_kehittamistarpeet.pdf (haettu 8.1.2022)
- Sokka, S. & Johannisson, J. (2022). Introduction: Cultural Policy as a Balancing Act. Teoksessa S. Sokka (edit.), O. K. Berge, T. Bille, J. Johannisson, E. Kaaber, K. Lindqvist & P. Lundgren. *Cultural policy in the Nordic welfare states: aims and functions of public funding for culture*. <https://pub.norden.org/nordiskulturfakta2022-01/#92287> (haettu 3.9.2023)
- Sorsa, V., Pälli, P., Vaara, E. & Peltola, K. (2010). Strategia mahdollisuutena ja rajoitteena kuntaorganisaatioissa. Kielestä, kommunikaatiosta ja vallasta. *Hanken School of Economics, research reports* 70.
- Stevenson, D. (2019). The cultural non-participant: Critical logics and discursive subject identities. *Arts and the Market*, 9 (1), pp. 50–64. <https://doi.org/10.1108/AAM-01-2019-0002> (haettu 8.9.2023)
- Upright, G. B. (2004). Social Capital and Cultural Participation: Spousal Influences on Attendance at Arts Events. *Poetics* 32, 129–143.
- Vestheim, G. (2012). Cultural policy-making: negotiations in an overlapping zone between culture, politics and money. *International Journal of Cultural Policy*, 18:5, 530–544. <https://doi.org/10.1080/10286632.2012.708862> (haettu 26.9.2023)
- Virolainen, J. (2015). Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset, Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. *Cuporen verkkojulkaisu*. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/kulttuuriosallistumisenmuuttuvatmerkitykset_000.pdf (haettu 27.8.2023)

Loppuviitteet

1. Hongisto, Tuulia (2023). Kulttuurin hyvinvointivaikutukset ja kulttuurinen pääoma: Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategiassa 2025. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tu-ni-202301131396> (haettu 25.9.2023)
2. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025. <https://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-263-466-5> (haettu 25.9.2023)

Abstract in English

Culture's well-being effects and cultural capital in the Ministry of Education and Culture's cultural policy strategy 2025

Cultural policy is part of social policy through which the lives of individuals and groups are influenced in different ways. Cultural diversity enriches our everyday life in many ways, and creativity supports the building of open, diverse and inclusive societies.

In this review, I discuss the image of culture produced by the Ministry of Education and Culture's Cultural policy strategy 2025. I use

discourse analysis from the perspective of how the existence of culture and cultural policy is justified and who are spoken of as the users and targets of culture and cultural policy.

The main results of the review are summarized around two themes. Culture appears as a tool for economic prosperity and the success of the individual and society. Another significant theme that emerges is that although the cultural policy strategy talks a lot about participation, availability, accessibility and equality, these themes face quite contradictory perspectives

Kirjoittaja

Tuulia Hongisto, YTM, Yksikön päällikkö, Helsingin nuorisopalvelut, tuulia.hongisto@hel.fi